

דוגמה קיצונית של רחמים שלא במקומם, שמהם נהנה האיש חסר־הרחמים, שראה ככך הכשר להלך אימים על ישראל ההומאנית.

אחרי הסערה של צברה ושאתילא, יכול היה זה"ל להתפנות להערכת ליחיה המילחמה, אף שהוויכוח הציבורי היה מצומצם וועום, ומעטים העזו לספר לציבור את מלאו האמת, הרי בצה"ל עצמו לא היו אשליות. הקצינים הרציניים ידעו כי מילחמת־הלבנון היתה כישלון מחפיר מבחינה צבאית־מיקצועית. בגיזרה המיזרחית לא הגיע זה"ל כלל אל יעדיו — כניש ביירות־דמשק — למרות העליונות העצומה שלו, ובדרך אף ספג תבוסה מקומית בסולטאן־יעקוב. בגיזרה המערבית היה דרוש לו שבוע כדי לגבור על קומץ לוחמים חצי־סורים, חסרי נשק רציני, ולהגיע לפרברי ביירות. היה ברור כי זה"ל סמך על מאסות של נשק, תחת לפתח את היוזמה, התושיה והרתו, שהיו סימנייה־היכר שלו בשנים קודמות.

אחרי שהלך סוף־סוף האיש שטיפח גישה זו, רפאל איתן, הגרוע שבכל הרמטכ"לים של זה"ל, התחרו שלושה על תפקידו. שניים מהם היו קצינים צעירים ומבריקים, רומים ושונים זה מזה: **דן זומרון**, גיבור אנטבה, ו**אביגדור (יאנוש) בן־גל**, גיבור מלחמת ששת־הימים שפיקד על המאמץ הבלתי־מוצלח של זה"ל בגיזרה המיזרחית במלחמת־הלבנון.

ממשלת ישראל כחרה במוצא בטוח, והטילה את התפקיד על השלישי — חייל ותיק ובלתי מתבלט, איש־מיקצוע שתקן, שגם שמו היה צנוע ושיגרתו: **משה לוי**, הרמטכ"ל ה־12 של זה"ל, והראשון מעדות־המירוח (תשיעי, דויד אלעזר בישמהול, היה ספרדי מיוגוסלביה. לוי נולד בעיראק).

יאנוש הטיק את המסקנות והתפטר מצה"ל. למחרת היום פתח את פיו וגילה את השקפתו האנושיות והפוליטיות, שהפתיעו רבים. הקצין הקרבי, שנחשב כנץ, טען כי ישראל יכולה לוותר על הגרה המערבית ורצועת־עזה, כדי לספק את המאוויים הלאומיים של התנועה הפלסטינית, ועמד על הצורך להיכרע עם אש"ף. לדעתו יש צורך למצוא פיתרון לעימות הישראלי־פלסטיני שלא כדרך של שימוש בכוח, והוא הביע את תיקונו שהכוות המתונים יגברו באש"ף.

כך שימש יאנוש פה לרכים מן הקצינים המצטיינים ביותר בצה"ל, המאמינים בסתר ליבם כי זהו הפיתרון המתאים ביותר לצרכים הביטחוניים של ישראל ולרוח המדינה וזה"ל — גישה האמאית מחדש כי רבים מקציני־צה"ל עולים בכושר־הניתוח ובתפיסה ההומאנית שלהם על הדמגוגים המאכלסים את הדרג המדיני.

המרכה הצער ראה העולם את זה"ל באור אחר — לא רק בשל מילחמת־הלבנון וטבח־הפליטים, אלא גם מכיון שממשלת ישראל שלחה את אנשי זה"ל למקומות רבים בעולם כיועצים לרודנים מושחתים ומרמאים, יחד עם הנשק הישראלי, שורם בורם אדיר למישטרידיכוי בשלוש יבשות.

יאנוש לא היה איש־הביטחון היחיד שפתח את סגור־ליבו עם שיחרורו מן השרות. יהושע שגיא, ראש־אמ"ן שהתפטר מצה"ל, גילה שהתנגד ב־1981 להפצצת הכור הגרעיני העיראקי, שלא היה מסוגל לייצר נשק גרעיני כמשך חמש השנים הבאות — ובכך אישר את הטענה כי בגין היה מושפע בעת קבלת ההחלטה לשעבר, **אברהם אחיטוב**, גילה שאכן קיימת מחתרת טרוריסטית יהודית כשטחים הכבושים, תחת חסותם של מתנחלים.

אמנון דנקנר, שהתחלק בתשמ"ב בתואר איש־העיתונות עם זאב שיף, יצר השנה סנסציה מסוג לגמרי, כאשר פירסם מאמר בשם "אין לי אחות" רצח אמיל גרינצווייג, שיוחס על־ידי רבים לבריוני־הרחוב בעלי החזות המיזרחית, שהטרידו את הפגנת שלום עכשוו לפני הרצח, עורר את זעמו של דנקנר, שיצא בהתקפה קיצונית על הציבור המיזרחי. לאחר מכן מיתן את עמדתו.

עם כל האורות והצללים שבה, הגילויים של אומץ־לב מצפוני פחרות סתגלנית, מילאה העיתונות החופשית בתשמ"ג את תפקידה. אולם במשך השנה צצו סכנות רבות להמשך פעולתה החיונית במישטר הרמוקרטי.

סכנה אחת באה מבפנים: בקדחת ההתחרות ביניהם, החלו היומונים והצהרונים להציף את המדינה בחימונים — ערימות של נייר, שמטרתן היחידה היא לעשות כסף, ושרובן מלאות בקישקושים עילגים שלא נועדו אלא לתסום את החורים בן המודעות. עיתונות־דמה זו מטפחת בציבור יחס של זילזול למוסר העיתונות, מטשטשת את הגבול בין עיתונאות ועיתונות, ומערערת את הבסיס הכלכלי של העיתונות האמיתית.

תופעה אחרת היתה הופעתם של שבועונים מיפלגתיים מוסוים, הנערכים בלי חשבון או נכס כלכלי, כשהם נתמכים על־ידי איליהון וקונצרנים ענקיים, שיש להם אינטרסים צדדיים. גם עיתונים אלה מחולקים, במידה רבה, בחינם, באמצעות מנגנונים מיפלגתיים גלויים או מוסוים. כולם נכשלו.

אך הסכנה העיקרית לעיתונות החופשית ביצבה השנה רק באופק. זוהי סכנת הקמתה של טלוויזיה מיסחרית, שתהיה מכשיר פוליטי בידי השלטון, ואשר תמומן בכספי־פרסום שהם חיוניים לקיום העצמאי של עיתונות חופשית.

אם אכן תקום הטלוויזיה המיסחרית, יביא הדבר לזעזוע עמוק ביותר בעולם העיתונות, ובמישטר הרמוקרטי ביכלל, ויתכן כי כמה מן העיתונים הגדולים ביותר יהיו הקרובות העיקריים.

אשה

מרים לוינגר: למות בחברון

יתכן ששום אשה ישראלית לא הועמדה בתשמ"ג במיבחן כה פשוט ונחרץ כמו האחות המוסמכת **מרים לוינגר**, אשתו של אישה־השנה תשל"ו, משה לוינגר, ראש קנאי קריית־ארבע.

הרבנית לוינגר קבעה את מישכנה בלב חברון, שם היא הרוח החיה של המאמץ רב־השנים לגרש את הערבים מן הבתים ולשכן בהם חברות־קנאים מבית־המידרש של לוינגר. כמנהיגה של קנאים אין היא נופלת מבעלה.

באחד מימי תשמ"ג הותקף בחורי־שיבה חמוש, אהרון גרוס, בלב חברון, תוקפיו שדרו את נשקו, והצעיר שכב בכיכר המרכזית, כשהוא מתבוסס בדמו. ניתן היה להציל את חייו, אילו זכה בו במקום בטיפול מדיי אדם מאומן.

היריעה על כך נמסרה לאחות המוסמכת לוינגר, ששהתה במרחק של כמה עשרות מטרים מן המקום. אולם היריעה אמרה כי האיש הגוסס הוא ערבי. הרבנית לוינגר לא ניגשה להציל את חייו. הוא מת.

לאחר מכן, כשהתברר כי הצעיר שמת היה יהודי, מצאה לוינגר סיבות שונות להסברת התנהגותה. אולם המעשה נשאר חרות בתודעת הציבור — מעשה אופייני לרוח הקנאות המטורפת, הבלתי־אנושית והבלתי־נשית, שאחזה בחלק מן הציבור הישראלי.

בקצה השני של המיתרס עמדו הנשים, שהלכו בעיקבות האשה של תשמ"ב רעיה הרניק, ומחו נגד המילחמה המתמשכת ושפיכת־הדם. "הורים נגד שתיה" וקבוצות דומות ערכו במשך השנה הפגנות ופעולות־מחאה אחרות, מהן רבות לפני מישדרו וביתו של איש־השנה, מנחם בגין.

מילכד לחמות אלה, לא בלטו הנשים בתרומה ייחודית בשנת תשמ"ג. הן הצליחו בשטחים רבים, כמו הגברים — מישפטנית כמו יהודית קרפ, פוליטיקאית כמו שרה־דורון, שזכתה בתואר "שרה" נוסף על שמה. נשות־עסקים ונשות־מדע, תרומתן לא היתה בעלת ציביון נשי מיוחד.

אשת הנשיא החדש, **אורה הרצוג**, לא הספיקה להטביע חותם משלה על התפקיד, כפי שעשתה קודמתה, **אופירה נבון** שפינתה השנה את מישכני־הנשיאים. לא קמה בישראל אשה כמו **פטרה קלי**, הגרמניה־אמריקאית, שעזרה להקים יש מאין דמות פוליטית גדולה ומרשימה, אשר אחת ממטרותיה העיקריות היתה להילחם למען זכויות הנשים בחברה המודרנית. בחיי־הציבור של ישראל בתשמ"ג המשיכו הנשים לבלוט בעיקר בהערך.

עיתונות בראל: חדשות מן הג'ונגל

המיבחן הגדול בא לעיתונות הישראלית ביום הראשון של תשמ"ג, כאשר חשפו העיתונאים הורים כניירות את הזוועה של צברה ושאתילא.

זאב שיף, שנבחר שבוע לפניכן על־ידי העולם הזה כאיש־העיתונות של תשמ"ב, הצדיק תואר זה. הוא פעל כאדם וכעיתונאי: בשעה שהטבח היה בעיצומו הועיק את השר מרדכי פיצורי וגילה לו מה מתרחש, ולאחר מכן חשף מדי יום בכתבותיו פרטים נוספים על הטבח.

שונה היתה התנהגותו של **דן בן־ישי**, או עמיתו בטלוויזיה. בן־ישי פעל אף הוא כדי להזעיק את הממשלה בשעת הטבח, והתקשר לשם כך עם אריאל שרון. אולם הוא סבר כי חובתו היא לתמוך בפומבי בגירסה השקיקית הרישמית, שהתמוטטה חיש מהר.

במשך השנה, ככל שבגרה הסלידה הציבורית ממילחמת־הלבנון, מלאה העיתונות ברמויות היתוליות־למחצה, שחיברו בקדחתנות כתבות נגד המילחמה, בתיקוה שאיש לא יזכר שתמכו במילחמה בהתלהבות של צועקיה־הירד, כל עוד האמינו שהיא פופולרית.

שדה־המיבחן השני של העיתונות היה סיקור המתרחש בשטחים הכבושים, שם השליטו המתנחלים חוק של ג'ונגל, בעזרת כמה מן הורועות של השילטון ואילו הממשל הצבאי ("המינהל האזרחי") ניסה להקים אירגונים של קוויולינגים ערביים שכירים, תוך הטעיית דעת־הקהל הישראלית. גם השנה הצטיין בסיקור־מאורעות אלה קומץ של כתבים, הכולט ביניהם היה השנה **צבי בראל**, כתב הארץ, מי שהיה בעבר איש הממשל הצבאי בחברון. אומץ־ליבו, עקשנותו ודבקונו במשימה היו מופת של עיתונאות מצפונית ומיקצועית.

כתב אחר, שהצטיין בעבר בשטח זה, הגיע השנה להישגים בירה אחרת. **אמנון קפלייך**, צנר כעל דרכו צרפתי העוכר למען העיתון הצרפתי רב־היקרה לה מונד, הצליח להגיע למקומות החסומים לפני עיתונאים ישראלים רגילים. כך סיקר את מושב המועצה הלאומית הפלסטינית באלג'יר, שם התקבל כזרועות פתוחות על־ידי ראשי אש"ף, שידעו את זהותו ושרבים מהם ריכרו עימו בעברית. הם יכלו להרשות לעצמם להתרועע עם כתב צרפתי — ככיכול.

ריגור: רוניח וענת

כלכלה

בשנת תשמ"ג, בדיוק כמו בתשמ"ב, שמרה מדינת־ישראל על המקום השני והלא־מכובד בשיעור האינפלציה, אחרי ארגנטינה. "הצעדים הכלכליים" של סוף השנה מלווים ברעש גדול, אך ספק מה תהיה השפעתם על הכלכלה.

הסיפור הכלכלי של השנה הוא סיפור עלייתה של הבורסה הישראלית בשליש הראשון של השנה, וסיפור הידרדרותה בחודשים שאחרי־כן. זהו סיפורו של הצמד־חמה, **יוסי ריגור** ו**אליעזר פישמן**.

ריגור (42) היה סמנכ"ל בבנק הפועלים, עד שנתגלעו חילוקי־דיעות בינו ובין מי שהיה האיש החוק של הבנק, **יעקב לוינסון**, אליעזר פישמן (37) היה ונשאר רואה־חשבון. לשניהם יש מוח רזין, אך לריגור יש גם קשרים טובים. על הקרקע הפוריה של הבורסה התל־אביבית ביצעו השניים האלה מיבצעים העשויים להזכיר את מיבצעייהם האגדתיים של השוורים והדובים בבורסה האמריקאית בסוף המאה הקודמת. אשפי הפינאנסים מסוגם של ג'אי גולד, ג'ון מורגן וג'ון רוקפלר.

השניים פעלו כעזרת קרנות נאמנות, שהידועות בהן היו רונית וענת. הם עסקו כמה שנקרא, בלשון הנקייה של בורסאי תל־אביב.